

- Introducció.

2– Orígens.

3– Marc geogràfic–històric i context socio–cultural.

4– Anàlisi formal de la arquitectura.

5– Arquitectes barrocs:

5.1– Gian lorenzo Bernini. Biografia.

5.2– Francesco Borromini. Biografia.

5.3– Juan de Herrera. Biografia.

5.4– François Mansart. Biografia.

6– Obres importants a l'arquitectura barroca:

6.1– Columnata de San Pere.

6.2– San Carlo alle quattro fontane.

6.3– Palau de Versalles.

6.4– Altres obres d'arquitectura barroca.

7– Bibliografia.

1– Introducció:

L'única norma del barroc es precisament que les normes no existeixen.

Malgrat puguem trobar variacions artístiques depenent de la geografia sempre hi haurà una voluntat comuna: crear impacte i sorpresa en l'espectador.

2– Orígens:

Davant al Renaixement, el *barroc* es el producte de una sensibilitat y una actitud cultural distintes. Els orígens del barroc es tenen que buscar, com els del Renaixement, en Itàlia. Durant el segle XV, els mestres i els artistes italians, encara que van mantindre els cànons dels mestres renaixentistes com un ideal artístic indiscutible, van anar, a la vegada, prenent–se la llibertat de reordenar els elements i els temes per donar així a l'obra una major personalitat i una expressió mes pròpia dins dels considerats cànons de l'escola, o manera. La tensió artística a que va portar amb línies lògiques y geomètriques molt definides, va rebre el nombre de manierisme, que es la característica mes important de tot l'art a lo llarg del segle XVI.

Com un desenvolupament i, al mateix temps, en oposició al manierisme es va desenvolupar en Roma, durant la segona meitat del segle XVI, l'estil *barroc*, terme que, encara aplicable primerament a les arts visuals, arquitectura, escultura y pintura, se usa con freqüència també amb referència a les arts literàries i a la música.

Amb abandonament complet de la serenitat típicament renaixentista, el *barroc* deriva fins a una agitació, tan intel·lectual com sensual. Aquesta agitació es manifesta en una inclinació cap a la exageració de lo sumptuós i recargat, que es una característica molt important de aquest moviment. Amb el seu afany de reinterpretar els temes renaixentistes, el *barroc* abandona les regles i la circumspecció buscant sobre tot la intensificació, la exaltació de la realitat. Per això es mesclen en els elements realistes amb altres clarament idealitzats.

3- Marc geogràfic-històric i context socio-cultural:

El barroc va sorgir a Itàlia (Roma) al 1560-1570. Mes tard (1600) es va difondre per Europa i per l' Amèrica Hispànica.

Es comprèn entre els segles XVI-XVIII. El segle XVI es de transició d'un estil a l'altre, el segle XVII es el de major esplendor i el segle XVIII conviu amb altres estils com el rococó i el neoclàssic.

Per entendre un estil tan ampli i complicat com el barroc cal fer una ullada a alguns aspectes importants que envolten i conformen la societat del moment.

L'església (el gran poder cultural i econòmic) trontolla degut a les heretgies i la contrareforma que comença a agafar forma.

Utilitzen l'art barroc per captar l'atenció del poble amb imatges i formes molt exagerades i sobreacollidores.

L'altre gran poder econòmic, la monarquia absoluta, també vol impactar produint art magnificient i monumental, demostrant el seu poder.

La societat és molt influenciable degut a la manca de cultura i viu atemorida pels constants conflictes bèl·lics. Així doncs ens trobem davant d'una societat molt inestable que necessita albergar-se en la institució religiosa.

4- Anàlisi formal de l'arquitectura:

La arquitectura barroca prevaleix sobre tota altre manifestació artística, usant les demés, escultura, pintura, com elements constitutius del efecte plàstic que vol aconseguir. La finalitat de la arquitectura barroca es la expressió del espai, per això s'abandonen les línies definides i rectes del Renaixement, per donar preferència a la línia corba per ser mes dinàmica. El conjunt arquitectònic està generalment concebut en funció del lloc, plaça o carrer, a que es destina. Les fatxades adquireixen gran importància, a vegades, casi independència de la resta de l'obra; mentre que en els interiors, les línies constructives desapareixen baix una abundant ornamentació amb exuberància de flora i fauna, sobre moltes cornises i columnes gregues i romanes. De aquestes, les retorçades, anomenades salomòniques, són les més comunes. També les plantes constructives canvien, manifestant-se preferència per les circulars, el·líptiques o multilínies. Per altra banda, donat el predomini dels elements decoratius sobre els constructius, es pot afirmar que l'estil barroc es mes que un estil d'arquitectura, es una forma de decoració arquitectònica.

Malgrat que el barroc va néixer a Itàlia, cada país el va adaptar a la seva cultura. El resultat es que al nord van fer una arquitectura més sòbria i retinguda i al sud més densa i amb abundants decoracions supèrflues.

5- Arquitectes barrocs.

5.1- Gian Lorenzo Bernini:

Va fer la seva carrera casi per complet a Roma, però havia nascut a Nàpols el 7 de desembre de 1598. El seu pare, Pietro Bernini, va ser el seu primer mestre. En canvi, aviat el fill va superar al seu pare. Després de fer

escultures barroques, a la dècada de 1620 va fer els seus primers projectes arquitectònics, com la fatxada de l'església de Santa Bibiana de Roma (1624–1626) i la creació del magnífic baldaquino (1624–1633), aquest projecte, obra mestra de ingenieria, arquitectura i escultura, fou la primera d'una sèrie d'obres monumentals per la basílica de San Pere. Mes endavant va realitzar les tombes d'Urbano VIII (1628–1647) i Alejandro VII (1671–1678), ambes a la basílica de San Pere, que, al incorporar figures tridimensionals en actitud dinàmica, difieren notablement del enfoc purament arquitectònic dels sepulcres realitzats per artistes anteriors. En la colossal Càtedra de San Pere (la cadira gestoria, 1657–1666), en el àbsida de la basílica, va utilitzar el marbre, el bronze daurat i l'estuc en una esplèndida composició en moviment ascendent, que adquireix un major dramatisme amb la finestra oval d'or que té en el centre i que es converteix en el punt focal de tota la basílica. Bernini va ser el primer escultor que va tenir en conte el dramatisme potencial de la llum en els grups escultòrics. Això se evidencia encara més en el seu famós Èxtasis de santa Teresa (1645–1652, Santa Maria della Vittoria, Roma), on va els rajos del sol, sorgits de una font invisible, il·luminen a la santa en tràngol i al àngel somrient que està a punt de traspasar-li el cor con una fletxa d'or. Els numerosos bustos que va realitzar expressen un sentiment anàgol de convincent realisme dramàtic, tant els de caràcter al·legòric com l'alma condemnada l'alma salvada (les dues de aproximadament 1619, Casa d'Espanya, Roma), com els que eren retratats, per exemple el del Cardenal Scipione Borghese (1632, galeria Borghese) o el de Lluís XIV de França (1665, Palau de Versalles). Dins de les obres arquitectòniques no religioses de Bernini s'inclueixen projectes per a diversos palaus: el palau Ludovisi (actualment palau Montecitorio, 1650) i el palau Chigi de Roma (1664), així com uns dissenys per el Louvre, projecte que no va arribar a fer-se i que va presentar a Lluís XIV en 1665, durant una estancia de cinc mesos en París. Bernini va projectar també tres esglésies: la de Castelgandolfo (1658–1661) construïda sobre planta de creu grega, i la de Ariccia (1662–1664) con planta circular. La tercera és el seu major llogre dins de la arquitectura religiosa: el temple de San Andrés del Quirinal (1658–1670) de Roma es va construir sobre planta oval amb un pòrche ovoide que s'estén per davant de la fatxada, reproduint els ritmes interiors del edifici. El interior, decorat amb marbre oscur de diferents colors. També son de la dècada de 1660 la Scala Regia (Escala reial, 1663–1666), que connecta les habitacions del palau del Vaticà amb la basílica de San Pere, i la magnífica plaça de San Pere, que va emmarcar l'entrada a la basílica dins d'un espai oval dinàmic format por dues columnates semicirculars. Entre les fonts de caràcter escultòric dissenyades per Bernini destaca la espectacularitat Font dels quatre rius (1648–1651) en la piazza Navona. Bernini va exercir la seva activitat pràcticament fins la seva mort, el 28 de novembre de 1680.

5.2– Francesco Borromini:

Arquitecte italià un dels més importants del segle XVII. Junt amb altres grans figures de la seva època, com Gian Lorenzo Bernini y Pietro da Cortona, i principalment gràcies a les seves esglésies, va transformar la antiga Roma en una ciutat barroca. Al contrari que Bernini i Cortona, Borromini només es va decidir a la arquitectura, arribant fins a la obsessió del seu empeny heterodoxa de trobar noves formes espacials. En els seus edificis, el buit i la plenitud es combinen en una culminació de la búsqueda barroca de espais dramàtics. Francesco va néixer el 25 de setembre de 1599 en Bissone, junt al llac Lugano, i el seu autèntic cognom era Castelli, però el va canviar als 28 anys per el de la seva mare, Borromini. El seu pare era un canter i va heredar aquest ofici, gràcies al qual va poder participar en la construcció de la basílica de San Pere, baix la direcció de Carlo Maderno. L'ancià mestre el va nomenar supervisor de les seves obres en el Vaticà i en el Palau Barberini. La seva agria rivalitat amb Bernini va començar cap l'any 1627, quan va treballar a les ordres de l'escultor en la talla del baldaquino de San Pere. El primer treball que va rebre Borromini com arquitecte va ser de l'església de San Carlo alle Quattro Fontane (1638–1641; fatxada conclusa en 1667). La traça general es compon d'una planta en forma de rombe, formada per l'unió de dos triangles equilàters, coberta per una cúpula oval. Com tots els projectes de Borromini, s'ajusta a unes lleis estrictes de simetria i proporcions. La seva fatxada, més alta que la pròpia església, presenta una ondulació que es va convertir en el arquetip de les esglésies barroques de Roma. Borromini va construir Sant'Ivo della Sapienza entre 1642 y 1660, que segueix sent l'església de l'universitat de Roma. El temple s'aixeca a partir d'un hexàgon regular estrellat, però lo més original es la seva cúpula hexagonal sense transició amb la planta, construïda com una continuació solidària amb la geometria fonamental del temple. Altres de les obres del mestre italià van ser la nova fatxada de

Sant'Agnese (1653–1666) en la Plaça Nabona o la remodelació de la basílica paleocristiana de San Joan de Letrán (1647–1650), que va perdre així el seu aspecte original per convertir-se en un temple barroc. El seu últim gran projecte va ser el Col·legi de Propaganda Fide (1646–1667), centre de la ordre jesuïta en Roma, un sorprenent palau barroc completament sotmès a un concepte geomètric unitari. El 2 d'agost de 1667 Borromini es va suïcidar. Més que quelcom altre arquitecte coetani, Borromini va aconseguir una nova forma d'expressió arquitectònica amb els seus murs ondulats, còncau–convexos, així com amb els seus originals volumens, desenvolupats a partir d'un motiu geomètric.

5.3– Juan de Herrera:

Herrera va néixer a Mobellán (Cantàbria) cap als 1530. va estudiar a la Universitat de Valladolid, i més tard es va allistar com soldat. A la mort del emperador Carlos V va començar la seva carrera arquitectònica baix la tutela de Juan Bautista de Toledo, encarregat per el nou rei de la construcció de un monestir–palau en El Escorial fins al seu falleciment al 1572. A partir d'aquest moment Herrera es va posar al càrrec de la direcció de les obres escurialenses, va modificar algunes de les seves tècniques constructives, va completar les techumbres i va construir la monumental fatxada occidental, la gran basílica de planta centralitzada i el petit temple del pati dels Evangelistes. El seu anomenament com inspector de monuments de la corona va provocar l'expansió del seu estil per tota Espanya i li va provocar nous encàrrecs de gran envergadura, entre els que destaquen els projectes per la Lonja de Sevilla (1583), la fatxada meridional del Alcázar de Toledo (1571), el Palau de Aranjuez i el nou plànol per la Villa de Madrid. Una de les seves obres més influents va ser la inconclusa catedral de Valladolid, un temple corinti de planta rectangular amb quatre torres als cantons i creuer central, que les seves traces inigualables va servir de model per les catedrals de Mèxic i Lima. La aportació fonamental de Herrera a la evolució del renaixement va ser la dissolució de la ornamentació figurativa i, com a conseqüència, la culminació expressiva dels volumens arquitectònics, pròpia del classicisme. El seu estil, bautizat posteriorment com herreriano, va dominar la arquitectura espanyola durant casi un segle, i entre els seus seguidors es troben figures tan revelants com Francisco de Mora, Juan Gómez de Mora o Juan Gómez de Trasmonte. Amés d'arquitecte, va ser un prolífic inventor i un reputat geòmetra, fundador de la Acadèmia de Matemàtiques de Madrid baix el mecenatge de Felipe II. Herrera va morir el 15 de gener de 1597 a Madrid.

5.4– François Mansart:

Arquitecte francès. Va néixer a París i va ser deixeble de alguns dels seus parents. Mansart va introduir un estil més classicista en el barroc imperant. El seu treball per la reina mare, Ana de Àustria, sobre una església i un palau annexos al convent de Val-de-Grâce, a París, mai es va conclir i va ser obligat a dimitir, probablement a causa del cost de les obres. En 1664 va ser rehabilitat per el rei per que li fes la ampliació del palau del Louvre, però va rebutjar fer-se carg de les restriccions imposades en el seu projecte per Lluís XIV. Encara que si li associa per lo general al anomenat terrat de mansarda (derivat d'una pronunciació errònia del seu nombre) Mansart no va inventar aquesta tipologia, sinó que la va adaptar de la arquitectura italiana per aconseguir efectes grandiosos. Mansart va influir de manera especial en l'obra del arquitecte Inglés Christopher Wren, al que va conèixer en París en 1666 i en el austríac Johann Bernhard Fischer von Erlach.

François Mansart va morir cap al 1666.

6– Obres importants en l'arquitectura barroca:

6.1– Columnata de Sant Pere:

questa obra es va construir a Itàlia (Roma) entre el 1656–1663 per Gian Lorenzo Bernini, possiblement la seva obra més ambiciosa. Arquitectura religiosa al servei de la contrareforma.

6.2– San Carlo alle quattro fontane:

Fou construïda entre el 1634–1667 per Francesco Borromini a Itàlia (Roma). Forma part de l'arquitectura religiosa, en càrrec del trinitaris descalços espanyols. És a tamany reduït amb planta molt complexa i amb una de les façanes més expressives del barroc.

6.3– Palau de Versalles:

Aquesta obra va ser construïda per Lluís le Vau i Jules Hardouin mansart a França.

Forma part de arquitectura civil i representa com cap altra obra les característiques del classicisme francès del segle XVII.

6.4– Altres obres d'arquitectura barroca:

Àustria:

- San Carlos Borromeo, a Viena
- Palau Belvedere, de P. Schonbrunn

Espanya:

- Plaça de Salamanca, d'estil churrigueresc.
- Palau Reial Madrid, d'estil borbònic

Bibliografia:

- Apunts Historia de l'art 2 bat Elena Gómez Melero (apunts)
 - Wittkower.rudolf. (llibre)